

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ДІАЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ У ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ТЕХНІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Землянська А.В.

Україна, м. Запоріжжя, Таврійський державний агротехнологічний
університет імені Дмитра Моторного

Підготовка сучасного фахівця на сьогодні спрямована насамперед на формування так званих «м'яких навичок» (soft skills), пов'язаних із професійно-комунікативною компетентністю. Володіння літературною та спеціальною (професійною) мовою, вміння організовувати, підтримувати спілкування та керувати цим процесом (бесідами, співбесідами, перемовинами тощо), передбачати кризові ситуації та вчасно їх залагоджувати – ці та інші характеристики наявні в більшості професіограм з різних галузей людської діяльності.

Для успішного спілкування маємо сформувати зі здобувачів вищої освіти справжніх мовних особистостей, що не лише мають широкий кругозір та широкий лексичний запас, а й вільно користується засобами мови «в усіх видах мовленнєвої діяльності, що сприяє розумінню культурної ідентичності зокрема і культурних відмінностей націй взагалі» (А. Адамович) [1, с. 8]. У цьому аспекті дуже важливо розвивати вміння й навички діалогічного мовлення, безпосередньої міжособистісної взаємодії учасників комунікативного процесу. Комуніканти мають бути готові вступати в діалог на побутовому й професійному рівні в мінливих умовах та враховуючи різні цілі спілкування та комунікативні ситуації.

Зважаючи на необхідність відпрацювання вмінь і навичок діалогічного мовлення на рівні говоріння та аудіювання, наразі багато уваги приділено цьому питанню відносно навчання іноземної мови. З погляду особливостей набуття комунікативних вмінь і навичок рідною мовою відкритим і досі

залишається питання методики формування здатності вести професійний діалог, швидко адаптуватися до конкретної мовної етикетної ситуації. На особливу увагу в цьому аспекті заслуговують здобувачі вищої освіти технічних спеціальностей, які часто залишаються заручниками стереотипних уявлень про те, що їхні професії не потребують доброго володіння рідною мовою та комунікативними навичками, адже їх сфера діяльності пов'язана радше з технікою, ніж із людьми.

Тому й методи роботи з розвитку комунікативно-діалогічної компетентності у гуманітаріїв та у здобувачів вищої освіти технічних спеціальностей відрізнятимуться. Зокрема, Т. Шарова, С. Шаров, О. Бородихіна виділяють для студентів-філологів такі методи роботи з формування комунікативних навичок, у тому числі й діалогічного мовлення, як прочитання художніх текстів та їх переказ, реферування та анотування наукових і публіцистичних статей, участь у різних видах спілкування на професійні теми з використанням відповідної термінології. Дослідники підкреслюють, що процес формування комунікативно-діалогічної компетентності тісно пов'язаний із набуттям здобувачами вищої освіти інших компетентностей: лінгвістичної, соціокультурної, інформаційної, творчої та ін. [4, с. 75]. Тому радше йдеться про комплексний підхід до формування вмінь і навичок діалогічного мовлення, зважаючи на специфіку майбутньої професійної діяльності студентів-філологів

Для здобувачів освіти технічних спеціальностей більшість цих методів будуть радше додатковими ніж магістральними. Перевагу все ж варто надавати інтерактивним методам формування комунікативних умінь і навичок, причому безпосередньо пов'язаних із професійною мотивацією.

Так, наприклад, за твердженням Я. Хижун та С. Дишлевої, будь-який діалог має «двосторонній характер». Науковці підкреслюють, що в діалозі співрозмовники мають розуміти одне одного і вміти це показати своєю адекватною і вчасною реакцією на репліки іншого, що передбачає «наявність у

учасників спілкування двосторонньої мовленнєвої активності та ініціативності» [3, с. 198].

Тож для формування вмінь і навичок орієнтування в комунікативній ситуації можна запропонувати вправу на спонтанну побудову діалогу з використанням інформаційних технологій. Викладач пропонує студентам вступити в діалог, який би проілюстрував фото, виведене ним на екран. На фото можуть бути представлені різні види професійної комунікації: потискання співрозмовниками рук на закріплення домовленостей, аплодисменти й подяки спікеру наприкінці виступу, висловлення підтримки й заспокоєння колеги. Зустріч різних за віком чи расою партнерів тощо. При цьому викладач тут же призначає здобувачів освіти, які мають розіграти цей діалог. Студенти повинні душе швидко зорієнтуватись в зображеній ситуації щодо професійних ролей комунікантів, виду і тональності розмови, етапу комунікації й т.п. Вони мають враховувати невербальні знаки, репрезентовані на візуалізації: жести, пози, міміку й оточення комунікантів, швидко дібрати мовні формули, доречні в цій ситуації. Якщо виникнуть труднощі з побудовою діалогу або студенти неправильно оцінять ситуацію й зроблять хибні припущення щодо того, як має відбуватись ця розмова, викладач може запропонувати іншим прокоментувати ситуацію, пояснити, які саме елементи зображення свідчать про характер і зміст розмови на фото.

Цілком логічним є опрацювання теми «Бесіда» після знайомства опанування мовним етикетом, зокрема знайомства з поняттям «етикетна ситуація» та основними мовними формулами. Для кращого запам'ятовування останніх доречно користуватись ресурсами, які пропонують різні канали рецепції навчальної інформації, наприклад, поєднують аудіальне та візуальне сприйняття. До таких належить проєкт «Діалоги» на Youtube-каналі «Інноваційні обрії» [2], в якому окремими відеорубриками представлені мовні формули вітання, прощання, заперечення, звернення тощо, доречні в різних побутових та етикетних ситуаціях. Наприкінці кожної рубрики подані діалоги,

як ілюструють, як можна використовувати й комбінувати різні мовні формули в живому мовленні. Фрази пишуться на екрані та проговорюються спікерами проекту.

Викладач може запропонувати здобувачам освіти переглянути відео самостійно і виписати ті мовні формули, які, наприклад, можуть їм знадобитися в професійній діяльності. А потім спробувати побудувати діалоги за зразком, комбінуючи виписані фрази відповідно до етикетної ситуації. Це сприятиме кращому запам'ятовуванню мовного матеріалу та відпрацюванню комунікативних навичок.

Продовжуючи тему вправ на відпрацювання ситуативного діалогічного мовлення, варто згадати ще одну, коли діалог будується відповідно до запропонованих викладачем ролей, мети та очікуваного результату розмови. При цьому завдання комунікантів і суть їхньої ролі в діалозі відомі лише окремо кожному з них, тож у залежності від фрази співрозмовника інший має швидко підібрати відповідь згідно з його роллю і завданням. На початку це може бути дуже складно, але викладач тоді виступає модератором розмови, скеровуючи її в потрібному напрямку. Поступово темп і характер спілкування, завдання комунікантів, умовні перешкоди на шляху до порозуміння ними можуть ускладнюватись.

Таким чином, формування професійно-комунікативної компетентності здобувачів вищої освіти технічних спеціальностей передбачає насамперед залучення їх до різного типу інтерактивних вправ на формування та закріплення навичок ведення діалогу, зокрема адекватного розуміння комунікативної ситуації, відбору відповідних мовних формул та реакцій на фрази співрозмовника тощо. Значна увага має приділятися також професійній мотивації вступу в процес спілкування.

Література:

1. Адамович А.С. Формування і розвиток мовної особистості студента при вивченні дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)». *Українська література: проблеми і перспективи:*

- матеріали I Всеукраїнської заочної науково-практичної Інтернет-конференції / укл. О.А.Огульчанська, В.Г. Зотова, Л.П. Копейцева. Мелітополь : Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького, 2020. С. 7–9.
2. Діалог. Форми привітання (спікери Т. Шарова та А. Землянська). URL : https://www.youtube.com/watch?v=R2QCNVJ0SY4&list=PLpp6oSkuQwH8_qTosiOijQ1bZTZj06sKT&index=2.
 3. Хижун Я.В., Дишлева С.М. Розвиток діалогічного мовлення у студентів ЗВО: аспекти та перспективи використання. *Наукові записки [Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова]*. Серія: Педагогічні науки : збірник наукових статей / упоряд. Л.Л. Макаренко. Київ : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2019. Вип. СХХХХІІІ (143). С. 197–202.
 4. Шарова Т., Шаров С., Бородихіна О. Формування комунікативно-діалогічної компетентності студентів-філологів. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія «Філологія». Вип. 29. Т.1. 2017. С. 74–76.